

МОВЛЕННЄВІ СИТУАЦІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 5–6 КЛАСІВ ГІМНАЗІЇ

Наталія Шпак, науковий співробітник відділу навчання іноземних мов Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ, Україна

Однією з ключових компетентностей, яка формується в процесі навчання іноземних мов учнів 5–6 класів гімназії, є спілкування іноземними мовами, що забезпечує системну та послідовну, безпосередню й опосередковану міжкультурну іншомовну комунікацію та подальший розвиток інших компетентностей здобувачів середньої освіти, серед яких: математична, інформаційно-цифрова, соціальна та громадянська компетентності; основні компетентності в природничих науках; ініціативність і підприємливість; обізнаність та самовираження у сфері культури; екологічна грамотність і здорове життя; уміння вчитися впродовж життя.

Важливим етапом навчання іншомовного спілкування є діяльність, що передбачає виконання мовленнєвих (творчих) дій в умовах, максимально наближених до реального спілкування [1]. Цю функцію виконують мовленнєві ситуації – сукупність обставин, які спонукають до спілкування та певним чином висловлення думки, почуття, бажання і потреби [2, 52–53].

Ситуативне спілкування на уроці іноземної мови має бути не тільки максимально наближеним до реального спілкування, зрозумілим учням, а й виховувати в них уважне ставлення до однокласників, формувати почуття колективізму та ініціативності, стимулювати мотивацію до навчання. Тому вчитель, пропонуючи ситуації, повинен урахувати рівень мовної підготовки учнів, ситуативний характер мовлення (хто говорить/пише, про що, з якою метою, кому та за яких обставин), наявність вербального стимулу для визначення ролей комунікантів і виникнення стосунків між ними, а також передбачити очікуваний результат спілкування.

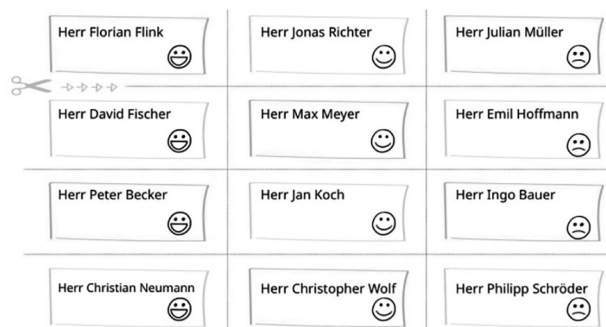
Відповідно до навчальної програми з іноземних мов учням 5 класів пропонуються наступні сфери спілкування: особистісна (я, моя родина, мої друзі; одяг; харчування; відпочинок і дозвілля; природа), публічна (подорож; рідне місто/село; свята і традиції), освітня (шкільне життя). Враховуючи те, що навчальна програма є рамковою, це не обмежує діяльність учителів

у виборі порядку вивчення та змісту кожної теми. Деякі теми можуть вивчатись інтегровано, наприклад, Відпочинок і дозвілля + Подорож, Одяг + Погода, Подорож + Країни, мова яких вивчається.

Розглянемо кілька комунікативних завдань німецькою мовою, а також алгоритм дій учителя та учнів для реалізації певних мовленнєвих ситуацій (мовний інвентар може бути поширений або звужений учителем відповідно до тематики ситуації, потреб учнів та принципу концентричного навчання).

1. Мовленнєва ситуація: вітаємось та прощаємось ((не)офіційно)

На кожній картці, яку треба вирізати, є ім'я людини та позначка, яка вказує, як ця людина на себе почуває (☺ ☹). Учень витягує картку та наклеює її лицьовим боком на груди. Учні перевтілюються в ролі людей, які зазначені на картках, переміщуються по класу та вітають один одного. При цьому спершу треба вітатися офіційно, потискуючи руку і звертаючись один до одного за їх прізвищами. Через деякий час форма звернення змінюється і школярі вітаються неформально: обіймаючись чи махаючи один одному рукою та звертаючись один до одного за своїми іменами. Під час спілкування учні повинні тримати поставу, вираз обличчя, яке відповідає самопочуттю людини, яку вони показують. Для створення варіативності мовленнєвих ситуацій учні можуть обмінюватися рольовими картками.

- Guten Tag, Herr/Frau Müller. **ODER** Hallo, Peter/Petra.

- Guten Tag, Herr/Frau Schmidt. **ODER** Hi, Andreas/Andrea.

- Wie geht es Ihnen? **ODER** Wie geht es dir?

- Es geht mir sehr gut/gut/nicht so gut. Und Ihnen? **ODER** Und dir?

- Danke, sehr gut. / Danke, gut. / Nicht so gut.

- Auf Wiedersehen! **ODER** Tschüss!

2. Мовленнєва ситуація: розповідаємо про себе або когось

Кожен учень отримує робочий аркуш з особистими картками. Спочатку учні з опорою на запропоновані ключові слова письмово складають короткі речення про людей на картках. Після цього разом із вчителем обговорюють і порівнюють створені учнями описи персонажів. На завершення учні працюють у парах: ставлять один одному запитання про згаданих вище людей, утворюючи таким чином невеличкі діалоги.

1. Wer ist das?

Das ist ...

Er/Sie ist ...

2. Wie heißt du? / Wer bist du?

Ich heiße ... / Ich bin ...

3. Woher kommst du?

Ich komme aus ...

4. Woher kommt er/sie?

Er/Sie kommt aus ...

5. Wo wohnst du?

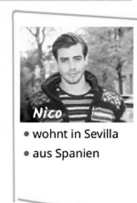
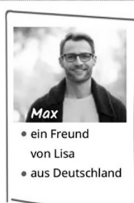
Ich wohne in ...

6. Wo wohnt er/sie?

Er/Sie wohnt in ...

7. Was machst du?

Ich bin ... / Ich lerne Deutsch.

3. Мовленнєва ситуація: замовляємо їжу та напої

Учні групами по 3-4 особи розігрують ситуацію в ресторані: 2-3 учні замовляють їжу з меню, офіціант приймає замовлення, приносить їжу та рахунок. Учитель готує попередньо «меню», з яким учні будуть працювати.

- Wir möchten gern bestellen.

- Was möchten Sie essen/trinken? / Was nehmen Sie?

- Ich möchte gerne ... / Ich nehme (auch) ... / Aber ohne/mit ... bitte.

- Möchten Sie (auch) ...?

- Ja, bitte. Nein, danke.

- Bitte schön. / Danke schön.

- Guten Appetit!

- Wir möchten bitte zahlen. / Die Rechnung bitte.

- Das macht zusammen ...

- Zahlen Sie zusammen oder getrennt?

- Zahlen Sie bar oder mit Karte?

- Stimmt so.

SPEISEKARTE	
Pizza mit Käse	6,50 Euro
Pizza mit Tomaten und Mozzarella	7,50 Euro
Pizza mit Salami	7,50 Euro
Pizza mit Schinken	8,50 Euro
Pizza mit Thunfisch	8,50 Euro
Spaghetti mit Tomaten	5,50 Euro
Spaghetti mit Schinken	6,50 Euro
Wasser	2,60 Euro
Limo	3,10 Euro
Cola	3,10 Euro
Bier	3,20 Euro

4. Мовленнєва ситуація: спілкуємось про міста та країни

Учні діляться на дві групи і кожен отримує робочий аркуш з картою Німеччини. Учні в парах в Інтернеті шукають назви міст, які позначені на карті. Після виконання завдання карти порівнюються і вносяться, за необхідності, корективи. На завершення учні в парній роботі формулюють щонайменше 5 висловлювань з назвами міст за зразком:

- Wo liegt ...? / Wo ist ...?

- ... liegt im Norden/im Osten/im Süden/im Westen/in der Mitte von Deutschland.

- ... liegt in der Nähe/nördlich/östlich/südlich/westlich von ...

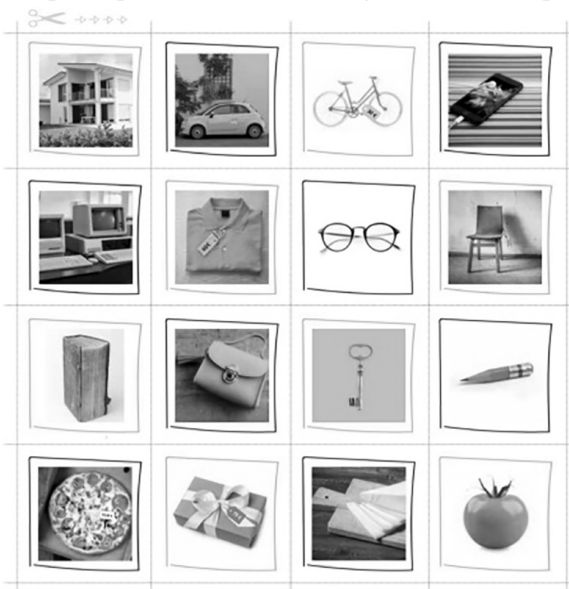
- Warst du schon mal in ...?
- Ja, ich war schon mal in ... / Nein, ich war noch nie in ...

Удома учні можуть підготувати схожу карту з містами України. Доповнюючи запропонований шаблон запитань, вони зможуть описати, де знаходиться місто на карті.

- Ist ... im Süden von ...?
- Liegt ... in der Nähe von ...?
- Nein, ... liegt westlich von ...

5. Мовленнєва ситуація: описуємо предмети
 Учасники грають у гру «Я бачу щось, що ти не бачиш». Учитель готує для кожної групи два набори карток з малюнками (бажано кольорови-

ми). Кожна група отримує два однакових набори з усіма картками. Один набір карток розкладається перед учнями, а інший – кладеться колодою поруч картинками донизу. Учні по черзі витягують з колоди картку, дивляться, що там зображено і складають речення, наприклад: „Ich sehe was, was ihr nicht seht, und das ist alt.“ («Я бачу щось, що ти не бачиш і воно старе»). Інші переглядають розкладені перед ними картки і питають „Ist es eine Brille?“ oder „Ist es teuer/weiß/groß/...?“ («Це окуляри?» або «Воно дороге/біле/ велике?...») Учні грають доки не будуть знайдені всі картки. Картки для гри учні можуть створювати також самостійно.

6. Мовленнєва ситуація: облаштовуємо кімнату

Учні об'єднуються в пари. Кожна пара отримує робочий аркуш і вирізає зображені меблі. Тепер учні повинні разом обговорити та облаштувати їх нову вітальню на білому аркуші паперу.

- Nehmen wir das Sofa hier?
- Nein, das Sofa ist zu alt/klein/groß/...
- Ich möchte lieber den Sessel hier.
- Aber der Sessel ist zu ...
- Dann nehmen wir ...
- Haben wir eine Lampe?
- Nein, wir haben keine Lampe.
- Ich finde die Lampe hier schön.
- Findest du die Lampe nicht zu dunkel?
- Nein, ich finde sie super!
- Okay, wir nehmen die Lampe.

7. Мовленнева ситуація: плануємо робочий тиждень

Учні отримують робочий аркуш з календарним тижнем, який вони заповнюють інформацією про свого партнера. Для цього партнери питають один одного, що вони роблять протягом тижня і вносять відповіді у відповідні віконечка робочого тижня. На кожен день має бути зазначена принаймні одна активність. Діалог може бути таким:

Wochenplaner!

	Montag	Dienstag	Mittwoch	Donnerstag
8 Uhr				
9 Uhr				
10 Uhr				
11 Uhr				
12 Uhr				
13 Uhr				
14 Uhr				
15 Uhr				
16 Uhr				
17 Uhr				
18 Uhr				
19 Uhr				
20 Uhr				

- Was machst du am Montag?
- Am Montag gehe ich ins Kino.
- Wann gehst du ins Kino?
- Ich gehe um 20 Uhr ins Kino. Was machst du am Montag?
- ...

Серед мовленневих ситуацій можуть бути також наступні комунікативні завдання: прокоментуйте фото; презентуйте прогноз погоди на тиждень; опишіть шлях до школи/ додому...; розіграйте діалог у магазині, лікарні, транспорті; опишіть фото-листівку з певної країни тощо.

Отже, зазначена інформація, на наш погляд, дає змогу зробити висновок, що мовленнєві ситуації мають обов'язково використовуватися в підручниках з іноземних мов для учнів 5–6 класів гімназії, адже вони забезпечують не тільки практичний рівень володіння мовою, а й формують компетентності, які сприятимуть успішній реалізації їх у різноманітних видах комунікативної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи / В. Г. Редько, Т. К. Полонська, О. С. Пасічник, Н. П. Басай; за наук. ред. В. Г. Редька. К. : ТОВ «КОНВІ ПРИНТ», 2018. 36 с.

2. Скалкин В. Л. Ситуация, тема и текст в лингвометодическом аспекте (организация материала для устной речи). *Русский язык за рубежом*. 1983. № 3. С. 52–57.

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ ВМІНЬ АРГУМЕНТОВАНОГО УСНОГО МОВЛЕННЯ ЗАСОБАМИ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

О. С. ПАСІЧНИК, кандидат педагогічних наук, доцент, старший науковий співробітник відділу навчання іноземних мов Інституту педагогіки НАПН України, м. Київ, Україна

В основній школі репродуктивні види діяльності, які зорієнтовані на відтворення певного матеріалу, поступово витісняються **продуктивним**. Очікується, що в учнів формуватимуться навички та вміння створювати якісно новий мовленнєвий продукт з опорою на особистий та навчальний досвід. Насамперед, у таких видах мовленнєвої діяльності, як говоріння та письмо.

Така практична зорієнтованість процесу навчання зумовлена компетентнісною парадигмою та має на меті надати учню можливість проявити власні таланти і підвищити його мотивацію до навчання. Одним із таких практико зорієнтованих видів діяльності, є **метод проєктів**, який для багатьох учителів нині став невід'ємним елементом навчання іноземної мови.